

УДК 33.339.5.

А.В. Ключевська,

аспірант, Інститут світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України

АЛТЕРНАТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: СХІД ЧИ ЗАХІД

Анотація. В статті розглянуто основні проблеми інтеграційної політики України. Зроблено висновки щодо можливих інтеграційних пріоритетів України як фактора підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інтеграція, конкуренція, ринок, зовнішня торгівля.

Annotation. The basic problems of integration policy of Ukraine are considered in the article. Conclusions are done in relation to possible integration priorities of Ukraine as factor of increase of competitiveness of domestic enterprises.

Key words: integration, competition, market, foreign trade.

Вступ. Єдиний європейський ринок для України – можливість розвивати взаємовигідне співробітництво із своїми основними економічними партнерами, обсяги торгівлі з якими постійно зростають. Питання полягає не у перспективі поглинання України її сусідами, а в необхідності та здатності продовжувати прагматичне, взаємовигідне співробітництво з усіма партнерами. При цьому інтеграція повинна розглядатися як засіб забезпечення реалізації національних інтересів, у тому числі і в сфері зовнішньої торгівлі. Дослідження даної сфери зовнішньополітичного і економічного життя України зумовлюється необхідністю концептуального обґрунтування основних напрямків і цілей зовнішнього співробітництва України, визначення доцільних інструментів такої взаємодії по окремих важливих її напрямах з урахуванням потреб вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання багатовекторності інтеграційного розвитку України, співробітництва в межах ЄС та ЄС знайшли відображення в численних роботах О.Білоруса, І.Бураковського, А. Гальчинського, Г. Климка, Д.Лук'яненка, В.Новицького, Ю.Пахомова, В. Рокочі, А.Румянцева, В.Степаненка, В.Супруна, А.Філіпенка, С.Фоміна та інших.

Однак, розгляд проблеми інтеграційного середовища України, на нашу думку, досі не носить комплексного характеру, який дозволив би оцінити всі переваги і недоліки векторів інтеграційного розвитку, а також можливості чи загрози для України.

Постановка задачі. Метою даної роботи стала всебічна оцінка векторів інтеграційного руху України.

У відповідності до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- розглянути та охарактеризувати сутність ЄСП;
- провести аналіз переваг та недоліків економічної інтеграції України в Єдиний економічний простір та Європейський союз;
- запропонувати напрями вдосконалення інтеграційних економічних процесів в межах ЄСП та ЄС.

Результати. Важливим напрямом інтеграційних зусиль України у контексті реалізації зовнішньоторговельного потенціалу стала її участь у реалізації проекту щодо створення ЄСП у складі Білорусії, Казахстану, Росії та України.

Метою формування ЄСП є створення умов для стабільного й ефективного розвитку економік держав-учасниць і підвищення рівня життя населення.

Держави-учасниці прагнуть сприяти:

- розвитку торгівлі та інвестицій між державами-учасницями, що забезпечуватиме сталий розвиток економік держав-учасниць на основі загальноєвропейських норм і принципів міжнародного права;
- створенню можливостей для розвитку підприємницької діяльності шляхом встановлення гармонізованих систем регулювання та інтегрування інфраструктурного комплексу;
- інтеграції та нарощуванню економічних потенціалів держав-учасниць з метою підвищення конкурентоспроможності економік держав-учасниць на зовнішніх ринках [6].

ЄСП формується поетапно, з урахуванням можливості різномірної та різношвидкісної інтеграції, що означає можливість самостійного визначення кожною державою-учасницею напрямів розвитку інтеграції чи окремих інтеграційних заходів, в яких вона братиме участь. Це положення поширюється на функціонування основних принципів і умов ЄСП, які визначаються Концепцією формування ЄСП.

Перехід від одного етапу формування ЄСП до іншого здійснюють ті держави-учасниці, які виконали заходи, передбачені у попередньому етапі Комплексу основних заходів щодо формування Єдиного економічного простору.

Основними принципами згідно з цією Концепцією є забезпечення свободи переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили через кордони держав-учасниць [6].

Проблемним залишається питання можливості одночасної інтеграції України у ЄСП та у ЄС. Оскільки, з одного боку, наша держава може виявитися

географічно "затиснутою" не тільки між двома потужними ринками, але й між двома концепціями розвитку економіки і не зможе самостійно визначитися із своїм майбутнім. Проте, з іншого боку, ЄС і єдиний європейський ринок – це не взаємовиключний вибір для України, а можливість розвивати взаємовигідне співробітництво із своїми основними економічними партнерами, обсяги торгівлі з якими постійно зростають. Адже, питання полягає не у перспективі поглинання України її сусідами, а в необхідності та здатності продовжувати прагматичне, взаємовигідне співробітництво з усіма партнерами. При цьому інтеграція повинна розглядатися як засіб забезпечення реалізації національних інтересів у різних сферах зовнішньоекономічного співробітництва.

Інтеграція України з країнами ЄС може значно підвищити конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках через реалізацію конкурентних переваг угруповання. Про підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на ринках країн-членів ЄС свідчить стан зовнішньої торгівлі України у 2009р., де експорт до країн ЄС мав вирішальний характер.

Порівнюючи показники зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС та ЄС слід зазначити, що в 2009р. спостерігалася тенденція до переорієнтації українського експорту з східному напрямку, зокрема, на ринки країн СНД. В свою чергу це дало можливість покращити торговельний баланс України з країнами ЄС і призвело до підвищення рівня зовнішньоторговельної безпеки України. Так, протягом останніх років спостерігалось від'ємне сальдо торговельного балансу України як з країнами ЄС, так і з країнами ЄС. Однак при цьому у торгівлі з країнами ЄС від'ємне сальдо скоротилось майже втричі і стало дещо ближчим до позитивного. А у торгівлі з країнами ЄС спостерігалась тенденція майже двократного зростання від'ємного сальдо торговельного балансу. Зовнішньоторговельний оборот України зріс як у торгівлі з країнами ЄС, так і з країнами ЄС [8].

Участь України в ЄС дасть можливість швидше досягти економічних критеріїв вступу в ЄС, таким чином інтеграція на східному векторі одночасно прискорить інтеграцію на західному.

Очевидно, вибір оптимального для України інтеграційного рішення в ЄС є непростим, неоднозначним: потрібно врахувати цілу низку внутрішніх і зовнішніх факторів. Оскільки це питання зберігає актуальність, його цікаво розглянути з урахуванням світового досвіду та зовнішньоекономічних інтересів України.

Участь України в ЄС пояснюється, напевно, її прагненням поглибити співробітництво на пострадянському просторі. Ця взаємодія насамперед має набути форми повномасштабної зони вільної торгівлі без вилучень і обмежень.

Інтеграція України з країнами ЄС може значно підвищити конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках через реалізацію конкурентних переваг угруповання.

Конкуренція пов'язана не тільки з рівними умовами доступу виробників до ресурсів усередині об'єднання, але й з тим, що багато товарних груп виробляються як в Україні, так і в Росії, а тому конкурують на внутрішніх і зовнішніх ринках. Тому має місце теза про малоймовірність потенційної доповнюваності національних економік на ринку ЄС, яка несприятливо впливає на його перспективи. Однак того ж про зміни умов конкуренції на зовнішніх ринках сказати не можна, оскільки створення ЄС прямо не змінює умови доступу виробників на світові ринки. Непрямий його вплив пов'язаний з перспективами тіснішої кооперації чотирьох країн, а також з вибудовуванням відносин держав четвірки з СОТ.

Парадокс у тому, що Україна могла б зберегти курс на євроінтеграцію та перспективу членства в ЄС, якби практично повністю відмовилася від участі в ЄС. Виходячи з необхідності вибору одного з двох інтеграційних векторів, українські політики, схоже, поки що зупинилися на східному. Необхідність євроінтеграції як вступу в ЄС була замінена гаслом підвищення життєвого рівня населення до європейського незалежно від того, стане Україна в перспективі членом Євросоюзу чи ні.

Протилежна сторона – Європейський Союз – теж не палає великим бажанням бачити Україну у своїх рядах. Досі не вирішено питання, на яких налягає Україна – угода з ЄС про асоціацію, вільна торгівля, спрощений візовий режим, антидемпінгові заходи і квоти тощо. Тому нашій державі логічно не продовжувати налягати на об'єктивно нездійсненні сьогодні цілі, а шукати нових можливостей взаємодії з ЄС з урахуванням участі України в інтеграційному проєкті ЄС. Більше того, ЄС може не перешкодити, а допомогти тіснішому економічному співробітництву України з ЄС. Тут відзначимо, що основна ідея полягає в переході до митного союзу і навіть спільного ринку в ЄС, а потім є сенс виробити загальну з Росією, Білоруссю та Казахстаном позицію й будувати відносини з ЄС від імені ЄС як досить потужного і перспективного економічного об'єднання [4, с.51].

Справа в тому, що Євросоюз більше зацікавлений у розвитку співробітництва з великими, стабільними, передбачуваними державами або об'єднаннями, які вже мають позитивний інтеграційний досвід. Подібна прагматизація підходу здатна залишити за дужками взаємні звинувачення і необґрунтовані декларації і України, і Європейського Союзу, що посприє розвитку їх взаємовигідних стосунків. „ЄС можна розглядати як своєрідну модифікацію ідеї „У Європу разом з Росією“. Очевидно, в перспективі країни ЄС підпишуть договір про Єдиний європейський економічний простір. У свою чергу, поступове відкриття ринків і адаптація до умов міжнародної конкуренції, проникнення іноземного капіталу вливатимуть і сприятимуть модернізації економік країн пострадянського простору” [3].

Висновки. Важливим напрямом інтеграційних зусиль України у контексті реалізації свого транзитного потенціалу стала її участь у реалізації проєкту щодо створення ЄС у складі Білорусії, Казахстану, Росії та України. Під ЄС сторони домовилися розуміти економічний простір, який об'єднує митні території чотирьох країн, де діють механізми регулювання економіки, що побудовані на єдиних принципах і забезпечують вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили, а також здійснюються єдина зовнішньоторговельна та узгоджені податкова, грошово-кредитна й фінансово-валютна політики.

Аналіз відносин України з країнами-учасницями ЄС вказав на переваги та недоліки такої співпраці. До числа перших слід віднести: зниження собівартості продукції українських експортерів завдяки здешевленню імпортованої сировини та збільшенню економії на масштабі внаслідок доступу на більший ринок; скасування митного контролю та митного оформлення вантажів між країнами-учасниками, забезпечить повну свободу руху послуг, капіталів і робочої сили; підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках через реалізацію конкурентних переваг угруповання. Серед недоліків можемо виділити: відсутність згоди країн учасниць на перехід до українських митних тарифів; ризик, що економічну політику в інтеграційному об'єднанні формуватиме найвпливовіший учасник – Росія; ризик, що в взаємній торгівлі країни провадитимуть чимало антидемпінгових і спеціальних розслідувань, які зводитимуть нанівець тарифну лібералізацію.

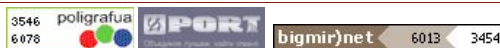
Однак, для забезпечення економічної безпеки, Україні необхідно приділяти особливу увагу країнам-членам ЄС, враховуючи те, що країни ЄС використовують українські ринки, насамперед, для нейтралізації кризових явищ у власних економіках. Експортний потенціал України ефективно може реалізовуватися на ринках СНД, що вимагає від України виваженої інтеграційної політики.

Важливо зрозуміти те, що міжнародна інтеграція – це баланс між позитивними результатами і певною жертвою у вигляді допущення елементів наднаціонального регулювання у відносини між суверенними державами. Тому чи не найважливішим завданням зовнішньоекономічної політики, в тому числі й зовнішньоторговельної, є визначення оптимальної для країни позиції в процесі динамічного розвитку та різновекторності інтеграційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А.С. Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 рр. “Шляхом європейської інтеграції” / А.С. Гальчинський, В.М. Гесць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
2. Румянцев А.П. Міжнародна економіка / А.П.Румянцев, Г.Н. Климко, В.В. Рокоча та ін. – К.: Знання-прес, 2006. – 479 с.
3. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: Підручник / А.С.Філіпенко – К.: Либідь, 2008. – 408С.
4. Фомін С. Пишемо ЄЕП, думаємо ЄС? / С. Фомін // Політика і час., №4. – 2004. – С. 49 – 53.
5. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини. / І.М. Школа, В.М. Козменко – Чернівці: Рута, 2006. – 203 с.
6. Концепция формирования единого экономического пространства [<http://www.eurasianhome.org>]
7. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [<http://www.rada.gov.ua>]
8. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики [www.ukrstat.gov.ua]

Стаття надійшла до редакції 16.11.2010 р

ТОВ "ДКС Центр"